

МАЗУР Г. Ф.

к. е. н., доцент

Уманський національний університет садівництва

НАУКОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ

У статті розглянуто наукові засади розвитку агропромислового виробництва, основні особливості та чинники впливу на його розвиток. Мета статті полягає в обґрунтуванні окремих пріоритетних напрямків розвитку агропромислового виробництва, визначенні критеріїв та показників його оцінки за кризових реалій і деформацій сьогодення. Наведено моделі розвитку агропромислового виробництва, призначені для представлення результатів за вибраними характеристиками: процесу, вектора, стратегії та базису розвитку в умовах, що складатимуться. Зроблені висновки про те, що рушійними силами ефективного розвитку агропромислового виробництва є впровадження інновацій.

Ключові слова: розвиток агропромислового виробництва, наукові засади, моделі розвитку, державне регулювання.

МАЗУР Г. Ф.

к. э. н., доцент

Уманский национальный университет садоводства

**НАУЧНЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО
ПРОИЗВОДСТВА УКРАИНЫ**

В статье рассмотрены научные основы развития агропромышленного производства, основные особенности и факторы влияния на его развитие. Цель статьи состоит в обосновании отдельных приоритетных направлений развития агропромышленного производства, определении критериев и показателей его оценки кризисных реалий и деформаций настоящего. Приведены модели развития агропромышленного производства, предназначенные для представления результатов по выбранным характеристикам: процесса, вектора, стратегии и базиса развития в условиях, которые будут складываться. Сделаны выводы о том, что движущей силой эффективного развития агропромышленного производства является внедрение инноваций.

Ключевые слова: развитие агропромышленного производства, научные основы, модели развития, государственное регулирование.

MAZUR G. F.

candidate of economic sciences, associate professor

Uman National University of Horticulture

**SCIENTIFIC PRINCIPLES OF THE DEVELOPMENT OF AGROINDUSTRIAL
PRODUCTION IN UKRAINE**

Scientific principles of the development of agroindustrial production, main peculiarities and factors of influence on its development are considered in the article. The aim of the article is to justify certain priority directions of the development of agroindustrial production, the definition of criteria and indices for its assessment of the crisis realities and modern deformations. The models of the development of agroindustrial production, intended to represent results for the chosen characteristics: the process, the vector, strategy and basis of the development under present conditions, are given. Conclusions were made which show that the driving force of effective development of agroindustrial production is the introduction of innovations.

Keywords: development of agroindustrial production, scientific principles, models of development, state regulation.

gennadijmazur@ukr.net

Постановка проблеми. Розвиток є одним із найважливіших понять в економічній теорії. Він традиційно пов'язується з процесом переходу до більш якісного стану, з позитивними змінами, набуттям нової якості, рухом і трансформаціями цілісних систем, процесами посилення, зростання, зміцнення, поліпшення. Поняття „розвитку” почало вивчатися під впливом об'єктивних обставин і набуло поширення як на макро-, так і на

мікрорівні. Розвиток як загальноекономічна категорія є проєкцією загальнонаукового розуміння розвитку на об'єкти економічної науки. Підвищення ефективності і посилення конкурентоспроможності агропромислового виробництва потребує якіснішого розв'язання проблем розвитку всіх його складових. Нові виклики, породжені світовою продовольчою кризою, одночасно стають для нашої країни шансом повернення слави житниці Європи.

Водночас через низку об'єктивних і суб'єктивних чинників розвиток агропромислового виробництва, а особливо ефективність його функціонування, залишаються на низькому рівні, хоча й простежуються певні позитивні зміни. Така невизначеність щодо розвитку агропромислового виробництва не могла сприяти його вагомому інвестуванню. Особливо актуальною є розробка систем ефективних моделей розвитку агропромислового виробництва на підґрунті створення інтенсивних інноваційних методів та застосування ресурсощадних технологій з урахуванням кризових реалій та деформацій сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку агропромислового виробництва України постійно є предметом особливої уваги вітчизняних економістів-аграрників. Окремі питання розвитку агропромислового виробництва в умовах ринкових відносин висвітлені в працях В. Андрійчука, І. Баланюка, П. Березівського, О. Біттера, В. Галанця, Ю. Губені, О. Гудзь, М. Зубця, І. Кириленка, В. Липчука, М. Маліка, В. Месель-Веселяка, І. Михасюка, О. Онищенко, П. Саблука, Р. Слав'юка, М. Ступеня, В. Юрчишина, О. Шпичака та ін. Але складність і багатогранність аспектів пізнання досліджуваного об'єкта зумовили необхідність продовження й поглиблення досліджень цієї тематики.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є розгляд наукових засад розвитку агропромислового виробництва, його особливостей, моделей, чинників впливу та обґрунтування окремих пріоритетних напрямів розвитку агропромислового виробництва, визначення критеріїв і показників його оцінки за кризових реалій та деформацій сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток як філософська та загальнонаукова категорія протиставляється незмінному буттю, буття є обов'язковою умовою розвитку, а розвиток є іманентним буттю. Розвиток як загальнонаукова категорія розглядається з трьох боків: як закон, як принцип, як явище. Розвиток як закон характеризує перехід від одного буття до іншого, причому передбачається, що наступний стан буття буде кращим за попередній за кількісними або якісними характеристиками. Розвиток як явище є протилежним буттю, яке перебуває в незмінному стані [1, с. 11]. Розвиток як принцип є іманентною рисою буття, його невід'ємною характеристикою, що також зумовлює можливість подальших змін буття.

Проведене дослідження понять, які є близькими до розвитку й певним чином синонімічними (експлікації, генезису, еволюції, еманції, діахронії), показало, що вони характеризують окремі види розвитку або розвиток певних об'єктів, тобто нетотожні розвитку. Загальнотеоретичне обґрунтування поняття розвитку є доволі різним: еволюціонізм Г. Спенсера, діалектика Г.В.Ф. Гегеля, емерджентизм Л. Моргана, ідея «природної зумовленості» Аристотеля, феноменологічний підхід (Е. Гусерль, М. Хайдеггер, Г. Ромбах, Н. Гартман). Нині розвиток як загальнонаукова категорія розглядається крізь призму кількісних та якісних змін, які характеризуються багатомірністю, спрямованістю та часто незворотністю, накопичуються і зумовлюють перехід системи до якісно іншого стану.

Розвиток як загальноекономічна категорія є проєкцією загальнонаукового розуміння розвитку на об'єкти економічної науки. У хронології дослідження розвитку як загальноекономічної категорії варто відзначити наукові розвідки Дж. Б. Кларка з розвитку економіки, У. Ростоу та Г. Спенсера із суспільного розвитку, Й. Шумпетера з каузальних основ розвитку економіки, а також сукупність математичних моделей, які пояснюють явища розвитку залежно від впливу ряду чинників [2].

Зміст розвитку як загальноекономічної категорії розкривається завдяки вивченню умов його виникнення (змін, єдності та зумовленості наступного, більш досконалого стану попереднім, менш досконалим), характерним рисам (наявності усвідомленої або неусвідомленої мети, внутрішнього прагнення суб'єкта або об'єкта розвитку, іманентності

дискретних стрибків, які на певний час створюють стан нестабільності, наявності певного механізму гомеостазису, неповної залежності від суб'єкта розвитку, безперервності та умовної дискретності), принципам та аналізу думок вчених.

Розвиток агропромислового виробництва доцільно розглядати як безперервний процес, що відбувається за штучно розробленою або природною програмою як зміна його станів, кожен із яких є якісно іншим за попередній, через що у агропромисловому виробництві, як у більш складній системі, з'являються нові властивості, якості та характерні риси, розкриваються та можуть бути реалізовані нові можливості [3, с. 36]. Вони дозволяють агропромисловому виробництву виконувати нові функції, вирішувати принципово інші завдання, що зміцнює його позиціонування в зовнішньому середовищі та підвищує здатність протидіяти його негативним впливам.

Розвиток агропромислового виробництва руйнує його рівновагу. Дослідження типового стану агропромислового виробництва, дії закону ентропії, визнання перебування агропромислового виробництва в різні періоди функціонування в рівноважному і нерівноважному станах дозволили встановити, що рівновагу функціонування агропромислового виробництва та в його взаємозв'язках із зовнішнім середовищем слід вважати частковим випадком, окремим станом у конкретний момент або достатньо нетривалим станом, тому що постійні зміни зовнішнього середовища потребують відповідної реакції агропромислового виробництва, яке не є авторівноважною системою [4, с. 413].

Розвиток агропромислового виробництва тісно переплітається з іншими поняттями та характеристиками – потенціалом агропромислового виробництва, конкуренцією, конкурентоспроможністю агропромислового виробництва, його економічною безпекою, адаптацією до зовнішнього середовища, реорганізацією, реструктуризацією, економічними інтересами тощо.

Для формування гносеологічного поля розвитку агропромислового виробництва доцільно використати модель ядра та захисного поясу І. Лакатоса, у якій парадигма розвитку спирається на фундаментальні поняття, що є її аксіомами й основою подальших розробок, припущень, гіпотез і висновків. Ядром гносеологічного поля розвитку агропромислового виробництва є теоретичні положення (емерджентна цілісність агропромислового виробництва як системи, діада „самоорганізація – хаос”, визнання для агропромислового виробництва більш характерним стану динамічної, а не статичної рівноваги, а окремі стани статичної нерівноваги або (особливо) статичної рівноваги – проекцією траєкторії динамічної рівноваги в часі). До захисного поясу моделі варто долучити положення щодо мети розвитку агропромислового виробництва, мінливості зовнішнього середовища; визнання агропромислового виробництва в довгостроковому періоді сталою системою, у якій окремо існує взаємозв'язок у метасистемі „агропромислове виробництва – зовнішнє середовище”.

Положення теоретичної фундаментальної основи розвитку агропромислового виробництва (теорії економічного розвитку, загальної теорії систем, тектології, еволюціоніки, енвіроніки, теорій циклів, технічно-економічного розвитку суспільства та аутопойезису) дозволяють усебічно пояснити теоретичну основу та визначити економічні умови розвитку агропромислового виробництва. Положення теоретичної прикладної основи розвитку агропромислового виробництва надають можливість визначити напрями дій і змоделювати поведінку економічних систем у нелінійних дисипативних середовищах [5, с. 10]. Їх підґрунтям стали економічна семіотика, економічна динаміка, магістральна теорія, теорії катастроф Р. Тома, хаосу, поля сил К. Левіна, сприйнятливої запиту Д. Куперрайдера, траєкторій галузевих змін А. МакГахана та ідея вимірів змін А. Петтіґрю й Р. Уїппа.

За результатами монографічного аналізу закони розвитку агропромислового виробництва можна розділити на чотири ієрархічні взаємопов'язані групи: загальні закони розвитку матеріальних та суспільних систем, загальні закони агропромислового виробництва, специфічні закони управління та розвитку, галузеві та функціональні закони. Зі зростанням рівня ієрархії зменшується ступінь універсальності закону, а наочність вияву збільшується.

Розвиток як явище є зовнішнім проявом розвитку агропромислового виробництва як результату, а розвиток як закон та розвиток як принцип – основою для вивчення розвитку агропромислового виробництва як його іманентної властивості. Отже, розвиток агропромислового виробництва одночасно проявляє себе як процес, результат та іманентна властивість агропромислового виробництва, що безпосередньо впливає з розуміння розвитку як явища, закону та принципу [6, с. 67].

Критеріями розвитку агропромислового виробництва можна вважати: наочність, потенціал майбутніх змін, керованість, залежність від ретроспективного впливу, залежність від поточного впливу, інерційність, характер, часовий лаг між моментом виникнення та наслідками прояву, показники, за допомогою яких можна одержати кількісну характеристику.

Для одержання об'єктивного уявлення про результат розвитку агропромислового виробництва доцільно використовувати сукупність базових та аналітичних показників [7, с. 48]. Базові показники описують масштаб та інтенсивність змін, що відбулися у функціонуванні агропромислового виробництва й викликали його перехід до якісно нового стану, а аналітичні – окремі зміни. Значення базових показників варто визначати за сукупністю проміжних показників та критерієм Харрінгтона. Аналітичні показники слід конструювати з використанням параметру часу, протягом якого у функціонуванні агропромислового виробництва відбулися зміни. Базові та аналітичні показники розвитку агропромислового виробництва можуть бути безрозмірними й визначатися за заздалегідь установленою шкалою або мати специфічну розмірність. Результат розвитку агропромислового виробництва визначають не лише внутрішні зміни, що відбулися, але й можливості агропромислового виробництва, для кожної з яких визначені показники, за змінами значень котрих можна говорити про появу або зміну можливості [8].

Розвиток агропромислового виробництва відбувається під впливом рушійних сил і чинників. Рушійна сила розглядається як узагальнена причина розвитку, має характер процесу або явища, виявляє себе переважно незалежно від управлінського впливу, сприяє розвитку агропромислового виробництва шляхом створення відповідних економічних умов. Рушійні сили розвитку агропромислового виробництва є численними. Як такі розглянуто протиріччя, зміни в зовнішньому середовищі, прагнення до упорядкованості/унікнення дисбалансу, інновації, циклічність, мутацію із закріпленням і кризу [9, с. 26].

І рушійна сила, і чинник розвитку за характером впливу є причинами розвитку. Але рушійна сила утворюється поєднанням у певній комбінації спільного впливу ряду чинників, її вплив на розвиток агропромислового виробництва є більш суттєвим – вона сприяє розвитку. Рушійна сила розвитку агропромислового виробництва є більш загальним, агрегованим поняттям, ніж чинник розвитку. Характер прояву рушійних сил крізь призму чинників розвитку є різним [10].

Чинники розвитку агропромислового виробництва можуть його не лише стимулювати, але й стримувати. У такому разі чинники, впливаючи кожен окремо або в певній комбінації, утворюють інгібітори розвитку агропромислового виробництва, до яких можна віднести опір змінам усередині агропромислового виробництва, незбалансованість змін окремих частин системи, опір змінам з боку зовнішнього середовища, недостатність ресурсів і можливостей, відсутність або недостатність управлінського впливу. Повністю нейтралізувати вплив інгібіторів на розвиток агропромислового виробництва неможливо, але можна його послабити, використовуючи розроблені заходи та інструменти [3, с. 32].

Ресурс розвитку агропромислового виробництва можна розглядати як певний об'єкт нематеріальної природи в складі агропромислового виробництва або за його межами, який визначає його здатність застосовувати матеріальні ресурси та нематеріальні активи в процесі розвитку, має управлінське спрямування, що дозволяє прямо чи опосередковано підтримувати та прискорювати процес розвитку агропромислового виробництва [11]. Ресурсами розвитку агропромислового виробництва слід вважати стратегію, структуру, системи, інтелектуальний і людський капітал та організаційну культуру. Їх характеристику

слід здійснювати за такими критеріями: природа (об'єкт або процес використання об'єкта), контрольованість, вартість зміни, час зміни, характер впливу на формування змін (прямий чи прихований). За характеристиками ресурси розвитку різняться, що зумовлює специфіку їх використання в управлінні розвитком агропромислового виробництва. Ресурси розвитку агропромислового виробництва тісно переплітаються між собою [4, с. 251]. Характеристику тісноти зв'язку незалежно від його характеру між ресурсами розвитку агропромислового виробництва слід відстежувати за результатами структурно-логічного та причинно-наслідкового аналізу попарних комбінацій видів ресурсів розвитку агропромислового виробництва.

Систему показників оцінки розвитку агропромислового виробництва доцільно будувати за певними принципами (повнота, економічність, інформаційний зв'язок, аналітичність, інтерпретованість, зіставний діапазон, ієрархічність) і відповідно до встановлених вимог і за результатами їх класифікації [10].

Розвиток агропромислового виробництва доцільно оцінювати на основі комбінації оцінок кількісних та якісних змін, що відбулися у функціонуванні агропромислового виробництва, а також зміни його потенціалу. Результативна залежність між аргументами та оцінкою розвитку агропромислового виробництва є мультиплікативною. Кубічна форма моделі таких залежностей графічно спрощує, унаочнює та робить інтуїтивно зрозумілою оцінку розвитку агропромислового виробництва. Оцінка розвитку агропромислового виробництва презентується або позицією відповідної точки в кубі (векторна форма подання), або обсягом паралелепіпеда в обсязі одиничного куба (скалярна форма подання) [12].

Така модель оцінювання розвитку агропромислового виробництва може мати наступний вигляд:

$$i_{Dev} = \sqrt[3]{(P_1 - P_0) \cdot Ch_{qual} \cdot Ch_{quan}}$$

де i_{Dev} – результуючий показник оцінки розвитку агропромислового виробництва; Ch_{qual} – оцінка кількісних змін у функціонуванні агропромислового виробництва; Ch_{quan} – оцінка якісних змін у функціонуванні агропромислового виробництва; P_1 – оцінка потенціалу агропромислового виробництва на момент оцінювання; P_0 – оцінка попереднього потенціалу агропромислового виробництва.

Для використання одиничної кубічної моделі в оцінюванні розвитку агропромислового виробництва аналітичні показники моделі варто упорядкувати за п'ятьма рівнями. На першому рівні буде знаходитися результуючий показник оцінки розвитку агропромислового виробництва (у скалярній або векторній формі); на п'ятому – первинні, а на другому, третьому та четвертому – проміжні показники. Показник кожного вищого рівня моделі має формуватися на основі адитивної залежності від показників кожного нижчого рівня.

Різноспрямованість первинних показників моделі дозволяє охопити різні аспекти розвитку агропромислового виробництва [13, с. 12]. Поєднання розрахункового та експертного методів сприяє досягненню балансу між об'єктивністю та складністю у визначенні значень первинних показників моделі. Для уникнення мультиколінеарності показників, яка може викривлювати результати оцінювання, первинні показники слід розподілити з урахуванням критеріїв орієнтації моделі між аналітичними показниками другого рівня. Поступове „згортання” показників здійснюється на базі запропонованих залежностей між первинними, проміжними та результуючими показниками моделі.

Така модель є мультиплікативною, тобто на максимізацію результуючого показника оцінки впливає не лише максимізація проміжних показників другого рівня, але й незначний розбіг між ними, що дозволяє врахувати збалансованість проміжних показників. Модель є інваріантною щодо часу оцінки. Результатом оцінювання змін потенціалу агропромислового виробництва, кількісних та якісних змін у функціонуванні агропромислового виробництва є відповідні оцінки в одиничному діапазоні, які можуть уже самі по собі бути інтерпретовані

як оцінка розвитку агропромислового виробництва (у векторній формі).

Для одержання єдиної скалярної оцінки розвитку агропромислового виробництва слід визначити середнє геометричне таких величин, яке й буде в одиничному діапазоні представляти оцінку розвитку агропромислового виробництва.

Оцінку розвитку агропромислового виробництва у вигляді координат певної точки у сформованому кубі слід трансформувати в дескрипторний вид шляхом виділення окремих сегментів у ньому на основі формування діапазонів часткових показників першого рівня. Не виникне ускладнень і при трансформуванні оцінки розвитку агропромислового виробництва у вигляді координат певної точки у сформованому кубі у векторну форму, перевагою якої є відображення не лише результуючого показника в більш розгорнутій формі, але й проміжних показників другого рівня, що дає можливість оцінювати збалансованість розвитку.

Характеристиками такої моделі розвитку агропромислового виробництва можна вважати: простоту, наочність, універсальність, кількість урахованих чинників, гнучкість, повноту відображення можливих випадків і траєкторій розвитку, надійність і безвідмовність оцінки вхідних даних. Вони зумовлені виявленими характерними рисами моделювання розвитку агропромислового виробництва: слабка формалізованість, багатоваріантність інструменту та результату, орієнтація на забезпечення управлінської цінності та адаптованість до умов функціонування агропромислового виробництва конкретної території.

Означене моделювання розвитку агропромислового виробництва виконано з використанням припущень (обмежена керованість розвитку, його залежність від результатів взаємодії підприємства та зовнішнього середовища, прогнозованість з певною імовірністю, наявність очевидних, чітко та однозначно ідентифікованих ознак розвитку, відсутність його прямої залежності від результатів моделювання) та обмежень (імовірний характер результатів, обмежений горизонт прогнозування, діапазонно-дескрипторний характер результатів і прив'язка до поточного стану підприємства).

Основою такого моделювання розвитку агропромислового виробництва має бути змістово-контекстуальне поле моделі, яке розглядається як візуалізована сукупність зв'язків між змістом і контекстом моделі та містить цільовий, контекстуальний і змістово-інструментальний аспекти моделі. Цільовий аспект відображає призначення моделі, контекстуальний аспект містить її цілі, передумови та характеристики, а змістово-інструментальний аспект окреслює межі використання моделі, забезпечує її цільовий характер і включає власне модель, при розробці якої враховано спроможність агропромислового виробництва до розвитку, стратегію, вектор, базис і результат розвитку.

Такий науковий базис щодо моделювання розвитку агропромислового виробництва зумовили комплексний характер моделі розвитку агропромислового виробництва, відповідно до якого єдина модель складається з п'яти часткових: моделі спроможності агропромислового виробництва до розвитку, вибору стратегії розвитку, вибору вектора розвитку, вибору базису розвитку та результату розвитку. Часткові моделі розвитку агропромислового виробництва за змістом та функціональним призначенням, але тісно пов'язані між собою.

Модель спроможності агропромислового виробництва до розвитку за характером є мультиплікативно-ступеневою з подальшим логарифмуванням для скорочення діапазону оцінок спроможності. Її основою є комбінація характеристик агропромислового виробництва та чинників його зовнішнього середовища. Інструментальною базою моделі є нечітка логіка із вираженням антецедентів за ординальними шкалами в поєднанні з експертними оцінками. Антецеденти з трьома градаціями виражені у якісній формі. Значення семи консеквентів установлені у два етапи: на основі сценарного аналізу з використанням експертних оцінок та за результатами попереднього використання проміжної аналітичної формули [6, с. 213].

При цьому, конкретний зміст стратегії розвитку агропромислового виробництва визначається результатами оцінювання розвитку агропромислового виробництва, завданнями розвитку, ситуацією в зовнішньому середовищі. Вибір стратегії розвитку визначається точкою в заданому просторі, яка окреслює три характеристики стратегії:

забезпечення конкурентоспроможності, орієнтацію на ринку та накопичення або використання потенціалу агропромислового виробництва. Для визначення стратегії розвитку агропромислового виробництва слід обирати векторну форму, за якою координати характеристик стратегії розвитку агропромислового виробництва розглядаються в багатовимірному просторі за шкалами з антагоністичними ознаками стратегії або за шкалами з непов'язаними ознаками стратегії, щоб уникнути ефекту мультиколінеарності. У моделі вибору стратегії розвитку можна обрати двоспрямовану шкалу, для якої забезпечено рівномірний розподіл консеквентів. Такий порядок вибору стратегії розвитку агропромислового виробництва дозволяє використовувати як кількісні моделі визначення консеквентів за умов дискретної або безперервної шкали антецедентів (у межах вибраних діапазонів), так і якісні моделі на основі вербального опису антецедентів з використанням апарату нечіткої логіки, але без розрахунку функцій приналежності, що в даному випадку лише ускладнювало б розрахунки без підвищення їх точності та спрощення інтерпретації одержаних результатів.

Модель вибору вектора розвитку агропромислового виробництва уточнює характер та якісні характеристики процесу розвитку в межах обраної стратегії у вигляді встановлення координат вектора розвитку [13, с. 52].

У визначенні можливих векторів розвитку слід використати критерії типології розвитку агропромислового виробництва, що мають вагу в управлінні розвитком: характер змін (еволюційний і революційний розвиток), спрямованість змін (екстенсивний та інтенсивний розвиток), домінуючі перетворення (субстратний, структурний, організаційний, функціональний розвиток), динаміка змін (прогресія, дегресія, пульсація та незмінність), можливість цілеспрямованого впливу на розвиток (повністю керований, керований, слабокерований, некерований). Для вираження характеристик вектора розвитку доцільно обрати двоспрямовану обмежену шкалу. Координати вектора розвитку агропромислового виробництва визначають з використанням трьох принципів зв'язку координат вектора з певними характеристиками функціонування агропромислового виробництва та його зовнішнього середовища: цільового зворотного зв'язку, раціонального обмеження та квазіапріорного вибору. Графічно вибраний вектор розвитку агропромислового виробництва можна презентувати у комбінованій просторово-символьній формі, а аналітично – у традиційній векторній формі з дескрипторним поданням координат.

Модель вибору базису розвитку дозволяє накреслити напрям дій, виконання яких реалізує вибрану стратегію в межах якісних обмежень процесу розвитку агропромислового виробництва. Базис розвитку агропромислового виробництва (один або декілька – продукт, ринок, технологія) вибирається за результатами аналізу сукупності виділених чинників, за допомогою перебирання градацій антецедентів, визначення консеквента із використанням експертних оцінок з подальшим підтвердженням висновків за допомогою аналітичної функції. Для кожного з можливих базисів розвитку агропромислового виробництва можна використати базовий показник, що визначає доцільність вибору [6, с. 98].

Розглянуті часткові моделі узагальнюються в моделі результату розвитку агропромислового виробництва. Вона призначена для представлення результату розвитку агропромислового виробництва за вибраними характеристиками його процесу, вектора, стратегії та базису розвитку в умовах, що складатимуться.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розробок у даному напрямку. Підсумовуючи, необхідно відмітити наступне. Рушійними силами розвитку агропромислового виробництва розглянуто протиріччя, зміни в зовнішньому середовищі, прагнення до упорядкованості/уникнення дисбалансу, інновації, циклічність, мутацію із закріпленням та кризу. Рушійна сила є більш загальним, агрегованим поняттям, ніж чинник: вона утворюється комбінацією впливу ряду чинників, її вплив на розвиток агропромислового виробництва є більш суттєвим – вона сприяє розвитку. Чинники можуть гальмувати розвиток, формуючи його інгібітори. Їх вплив можна лише послабити з використанням певних заходів та інструментів.

За результатами аналізу моделі Пітерса-Уотермена та її адаптації визначено ресурси розвитку агропромислового виробництва: стратегія, структура, системи, інтелектуальний та людський капітал та організаційна культура. У запропонованій моделі розвиток агропромислового виробництва оцінюється на основі комбінації оцінок кількісних та якісних змін, що відбулися у агропромисловому виробництві, а також зміни його потенціалу. Сформоване змістово-контекстуальне поле моделі розвитку агропромислового виробництва містить контекстуальний, змістово-інструментальний та цільовий аспекти, у кожному з яких конкретизовано зміст моделі та її характеристики. Водночас, часткові моделі розвитку агропромислового виробництва різняться за змістом і функціональним призначенням, але тісно пов'язані між собою.

Список використаних джерел

1. Ринок продовольства України в аспектах СОТ / [Долішний М.І., Топіха В.І., Булюк В.В., Романова В.А.]. – Миколаїв : МДАУ, 2006. – 221 с.
 2. Загальнодержавна Комплексна програма підтримки та розвитку українського села «Добробут через аграрний розвиток» на 2005–2010 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.darukraine.com.ua.
 3. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств : [підручник] / В.Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
 4. Аграрний сектор економіки України (стан, минуле і майбутнє) / [за ред. Саблука П.Т., Месель-Веселяка В.Я., Федорова М.М.]. – К. : ННЦ «ІАЕ» УААН, 2009. – 800 с.
 5. Демченков В.С. Системный анализ деятельности предприятия / В.С. Демченков, В.И. Милета. – М. : Финансы и статистика, 1990. – 182 с.
 6. Погорелов Ю.С. Оцінювання та моделювання розвитку підприємства : [монографія] / Ю.С. Погорелов. – Луганськ : Глобус, 2010. – 512 с.
 7. Попов Г.Х. Эффективное управление / Г.Х. Попов. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Экономика, 1985. – 336 с.
 8. Доронін О.А. Основні проблеми державного управління аграрної політики в сучасних умовах / О.А. Доронін // Наукові праці МАУП. – 2010. – Вип. 3(26). – С. 72–74.
 9. Сіренко Н.М. Управління стратегією інноваційного розвитку аграрного сектора економіки України : [монографія] / Сіренко Н.М. – Миколаїв, 2010. – 416 с.
 10. Руліцька К.М. Розвиток сільськогосподарських підприємств Львівської області / К.М. Руліцька // Участь молоді в розвитку економіки та суспільства України : тези доп. II Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих учених (Київ, 17–19 лют., 2011 р.). – К. : НУХТ, 2011. – Ч. 2. – С. 41–42.
 11. Гудзь О.Є. Стратегія декомпозиції фінансової політики сталого розвитку агросфери / О.Є. Гудзь // Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : матеріали Чотирнадцятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів аграрників (16–17 жовтня 2012 р.). – С. 342–347.
 12. Левченко Н.М. Державне регулювання розвитку АПК – об'єктивна потреба сьогодення / Н.М. Левченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 19. – С. 44–47.
 13. Макаренко П.М. Моделі аграрної економіки / Макаренко П.М. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 682 с.
-